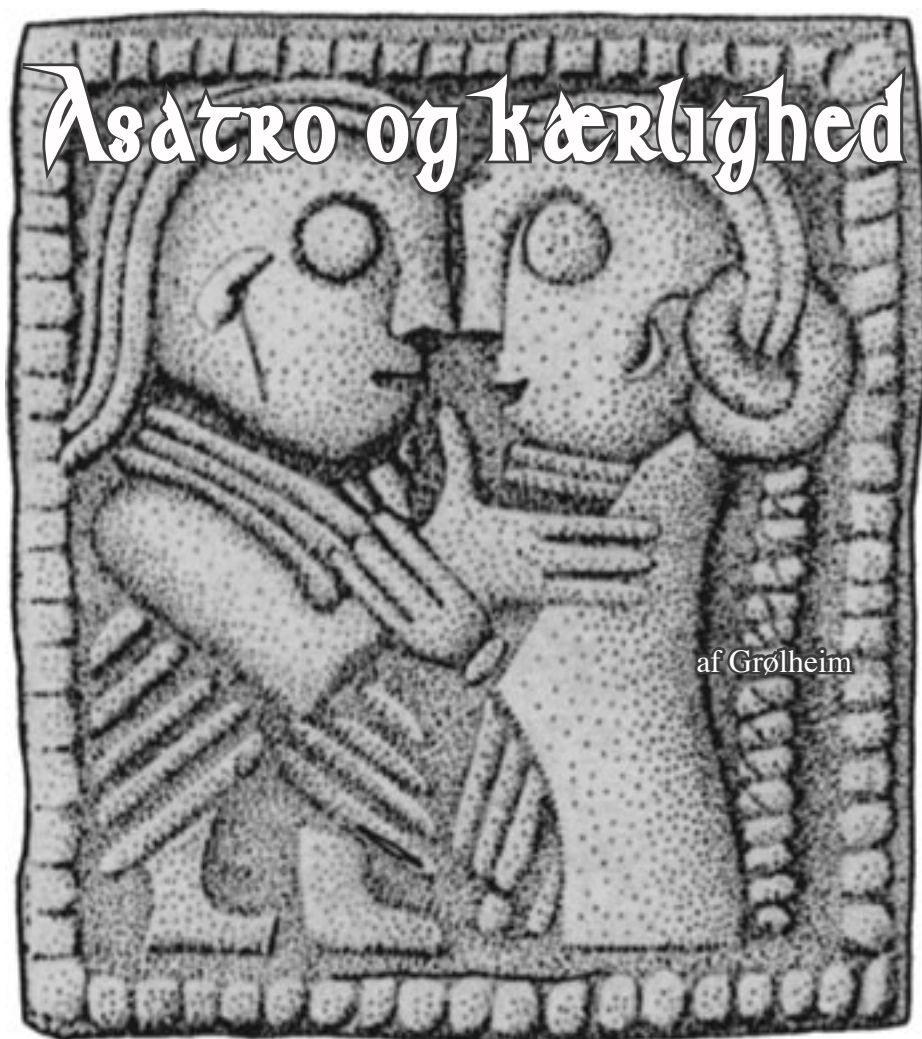

Teologisk Debat Teologisk Debat

Det er en ofte forekommen opfattelse i samfundet, at kristendommens budskab handler om kærlighed og at den nordiske mytologi er noget med had og slå på tæven. Det er en misforståelse, der grundlæggende skyldes kirkenes forsøg på at legitimere sig. I middelalderen og frem har de forsøgt at give et falsk billede af asatroen for derved at fremstille kristendommen som et fremskridt. Efter kirken mistede sin fysiske autoritet ved demokratiets og rationalismens gennembrud, har kirken forsøgt at slå sig op på kærlighedsbudskabet, men dette er altså af nyere dato og har intet at gøre med den oprindelige kristendom.

Man fristes næsten til at sige, at det forholder sig lige omvendt. Det ville dog heller ikke være helt fair, da asatroen ikke i sig selv har noget budskab, men udelukkende er en naturreligion. Imidlertid kommer man ikke uden om, at kærlighed er en del af naturen og derfor også en integreret og meget vigtig del af en naturreligion som asatroen.

Kristendommen kan heller ikke, hvor nødigt mange moderne folkekirkepræster end gerne

vil indrømme det, frasige sig begreber som had og vold, - endda fra deres avatar/profet. Blandt mange mennesker i den moderne verden har en fornemmelse af, at kristendommen er blevet forvansket af kirken og gjort til et magtinstrument for at fastholde en hierarkisk samfundsstruktur. Det er et populært synspunkt som bl.a. har fået udtryk gennem den store interesse for Da Vinci Mysteriet og forskellige nyfundne apokryfe evangelier. Selv om kirken i stor udstrækning er blevet afsløret som magtinstrument, har folk svært ved at opgive tanken om Jesus og kristendommen som god.

Det er på sin vis rigtigt nok, i det den kristendom, vi kender i dag, er blevet til, efter at romerriget antog den som statsreligion. Mange ting, så som nadveren, Jesu blod som symbol på Helligånden, forståelsen af Kristus død på korset som et offer og den 25. december som hans fødselsdag, er lån fra hedenske religioner, som kejseren fandt det opportunt at blande ind i den nye romerske statsreligion. Selv det at kalde Jesus for guds søn, har en direkte parallel i den romerske

kejserkult, hvor Augustus, som ganske vist adoptiv søn af den guddommeliggjorte Julius Cæsar, havde titel af Guds søn.

Den synkretisme, (eller religionsblanderi) som fandt sted ved romerrigets antagelse af kristendommen som statsreligion, har været kirken bevidst langt op i middelalderen. Det var en bevidst praksis ved omvendelse af hedninge at oversætte disses egne guder til ene eller anden katolsk helgen. Hvis der ikke fandtes én der var egnet, så oprettede man bare en ny helgen. Et godt eksempel på det er den nordiske Sankt Olav, der aldrig blev nogen officiel katolsk helgen, men ikke desto mindre blev dyrket som en sådan i Nordens middelalder, hvor han overtog mange af de funktioner, guden Tor havde haft før i tiden. Jomfru Maria var blandt de første katolske helgener, der blev brugt til at overtage kulter for forskellige hedenske gudinder. Særligt sådanne, der har at gøre med moderskabet og frugtbarhed. Her i Norden har det typisk været Frejadyrkelsen, hun overtog, men formentlig også andre, mindre kendte gudinder (mere om det senere). I Romerriget drejede det sig især om Isis kulten. Isis blev ofte afbilledet med et barn på armen på samme måde, som man ser Maria statuer i katolske kirker.

Den kyskhed, som den kristne kirke har tillagt Maria og fremhævet som hendes store dyd, er også noget der har paralleller i det hedenske romerske samfund. Vestalinderne, som var en del af dyrkelsen det gamle romerske panteon, levede i cølibat som tegn på deres åndelige ophøjethed.

Det hedenske romerske samfund havde imidlertid ikke den seksualforskrækkelse som den kristne kirke senere kom til at prædike. Der var nok en vis seksualmoral især i de højere klasser, men sex var ikke forbudt på samme måde. Fks var prostitution et lovligt erhverv. (*Se i øvrigt anmeldelsen af Allan A. Lunds bog 'I seng med romerne' andetsteds i dette nummer*)

Allerede Kejser Augustus havde indført love til at begrænse "utugt" - den såkaldte Lex Livia efter hans egen datter, som han forviste til eksil på en ø, efter at hun havde fået et barn med én, der ikke lige passede ind i kejserens magtspil. Augustus motivation for disse tiltag var ren og skær bekymring for, at den romerske adel (eller magtelite) skulle udvandes eller direkte uddø. Den borgerlige bornerthed som kejserdømmet videregav til kristendommen, var altså et forsøg på at fastholde en patriarkalsk magtstruktur.

Det var ganske vist en patriarkalsk magtstruktur, som de kunne genfinde i det, vi i dag kender som det G1. Testamente, men man må ikke se bort fra, at når det gamle te-

stamente bruger udtryk som "skøger" eller utro kvinder, så handler det ikke så meget om sex eller prostitution. Den utro kvinde er derimod i det Gl. Testamente, oftest et symbol på det menneske, der dyrker andre guder end Jahve. Mennesket (eller måske rettere jøden) har, i følge den gammeltestamentlige opfattelse, et arrangeret tvangsægteskab med Jahve, som man ikke må bryde ved at tilbede andre guder. Allegorien kunne naturligvis ikke eksistere, hvis ikke jøderne havde haft den samme patriarkalske samfundsstruktur som også Augustus ønskede at fremme, men i biblen som sådan, er det først og fremmest et billede.

På trods af den romerske kejsermagts bevidste tildannelse af deres nye statsreligion kristendommen, vil det være at tage munden for fuld, direkte at kalde det en forfalskning. Ved kirkemødet i Niccæa, hvor den bibel, de kristne anvender i dag blev sammensat, var der ikke så meget tale om, at de skrev nye tekster. De havde en lang række skrifter, der blev brugt i den tidlige kristne kirke, til sin rådighed. De valgte naturligvis de tekster, som de fandt bedst egnede til at understøtte den dagsorden, de havde, hvilket var en legitimering af den romerske samfundsorden. Hvis man kan sige, at den kristne kirke har haft noget budskab til kommende slægter af menneskeheden, har det netop været den romerske samfundsorden – *Pax Romana* – *Pax vobiscum*.

Man må altså forstå, at den kristne fred (der vel i et vist omfang er identisk med den politisk korrekte verdensfred) er den romerske fred. Det vil sige et område, med ordnede juridiske forhold og fravær af væbnede konflikter, hvor romerske handelskonglomerater har kunnet gøre deres forretninger. Eller, som Karl Marx ville have sagt; udbytte de trælbundne masser. Her er altså ikke tale om fred fra tvang. Tværtimod er det netop en fred, der opretholdes gennem det kristne bud om at vende den anden kind til. Her er heller ikke tale om fred fra romerne. Lige som den romerske fred ikke omfattede vores hedenske og "barbariske" forfædre, var den kristne fred heller aldrig tiltænkt hedningene eller de vilde, der levede uden for den "civiliserede" kristne verden. Kun i det omfang, man omvendte sig til den vestlige kristne civilisation og accepterede at blive en del af trædemøllesamfundet, kunne man gøre sig håb om at få tilstedt en vis ydre fred.

Men hvad så med den oprindelige kristendom? Var det ikke fred, kærlighed og blomster i håret? Til stor fortrydelse for mange kristne, er svaret nej. Der var en god grund til, at den romerske kejsermagt kunne bruge kristendommen som afløser (eller måske "front end") for Augustus kejserkult.

Kristendommen var i de første århundreder ikke væsensforskellig fra de andre jødiske sekter, den udsprang af. Den strenge mono-teisme, der i en (også for romerne) fjern fortid var designet af en magtfuldkommen

ægyptisk hersker, med det formål at legitimere hans egen magt, var som skræddersyet til at løse den samme opgave for det romerske kejserdømme. Når det endte med at blive kristendommen og ikke en af de andre jødiske sekter skyldtes det, at kristendommen også tillod, mission blandt hedninge og ikke kun "det udvalgte folk".

Der var dog ske noget med disse jødiske sekter siden Akhnaton. De havde i 1500 år ikke haft nogen nævneværdig succes. Virkeligheden havde vist dem, at de ikke havde nogen særlig fordel frem for hedningefolkene. Det havde ført til en teologisk desillusionering, som blandt andet gav sig udtryk i den del af det gamle testamente der hedder Jobs bog. Som hedning kan man altid skyde skylden for uheld og livets fortrædeligheder på en anden gud eller evt finde et par andre, hvis ens egen er helt umulig. Den luksus har monoteisterne ikke, hvilket fører til et indædt had til verden. En af disse verdenshadende sekter var essenerne, som var det religiøse samfund, der nedskrev og gemte de såkaldte Dødehavsruller. Disse essener var meget strengt puritanske, netop fordi kødets lyster var en del af den syndige verden. Essenerne var med til at fostre en lang række gurubevægelser i den nære orient omkring vestlig tidsregnings begyndelse. Blandt andet en mand ved navn Johannes kaldet Døberen, hvis disciple i dag kaldes mandæere og lever i Syrien og Iraq. En tilfældig anden af disse var en (i følge Johannes Døberen) charlatan ved navn Jesus. Både Johannes og Jesus disciple fulgte essenernes puritanisme. Et kendt eksempel kan læses i Markusevangeliet kapitel 5 vers 27. *"I har hørt, at der er sagt: »Du må ikke bryde et ægteskab.« v28 Men jeg siger jer: Enhver, som kaster et lystent blik på en andens hustru, har allerede begået hor med hende i sit hjerte."* Og i vers 32. *"Men jeg siger jer: Enhver, som skiller sig fra sin hustru af anden grund end utugt, forvolder, at der bedrives hor med hende, og den, der gifter sig med en fraskilt kvinde, begår hor."*

Jesus siger i øvrigt aldrig at det største bud i hans lov er at "elske sin næste," men derimod at elske Jehova (se fks Markusevangeliet kapitel 12 vers 28) Det er først andet bud der lyder "at du skal elske din næste som dig selv" og hvordan det skal forstås kan man læse i Lukasevangeliet Kap. 14 v26 *»Hvis nogen kommer til mig og ikke hader sin far og mor, hustru og børn, brødre og søstre, ja, sit eget liv, kan han ikke være min disciple.«* Endelig er historien om tempelrensningen et eksempel på, at Jesus endda kunne være voldelig. I Johannes Evangeliet kap 2 vers 17 indrømmer hans disciple efter tempelrensningen endda, at de er fanatikere. Ren Taliban!

Efter Jesu død splittedes hans bevægelse op i flere forskellige fraktioner, men et gennemgående træk i oldkirken var, at verden er ond. Frelsen i oldkirken handlede ikke om at blive frelst fra helvede og skærsilden, sådan som det kom til i romerkirken og det

handlede slet ikke om at blive frelst fra døden. Tværtimod skulle den kristne frelses fra denne syndige verden, og der var det døden, hvad end den var på korset, i arenaen eller som fakler i kejser Neros baghave, der var udfrielsen af dette plagsomme jordeliv.

Oldkirken kan grundlæggende betegnes som en selvmordssekt. Det var naturligvis ikke noget man kunne bygge et imperium på og derfor blev dette træk ved oldkirken nedtonet og kanaliseret ind i håndterlige størrelser som munkevæsnen. Martyrlegenderne kunne derimod bruges til selvlegitimering og bagvaskelse af den religionspluralisme, som herskede i romerriget før kristendommen.

Asatro

Hvordan er det så med asatroen og kærligheden? Det er svært at komme uden om, at menneskeheden næppe havde overlevet uden kærlighed. Det samme kan siges om de dyrearter, der formerer sig ved kønnet forplantning. Kærligheden er derfor også noget, enhver etnisk religion har skullet forholde sig til, og asatroen er ingen undtagelse. Vore forfædre havde flere forskellige ord for kærlighed, hvoraf det mest brugte var *Ást*, som muligvis har en etymologisk forbindelse til ordet *Ás*, altså en *Asagud*. Derved antydes det, at der også ligger en religiøs dimension i den hedenske opfattelse af kærlighed. Et andet ord er "*elskhugi*" der stadig findes som et lidt arkaisk levn i moderne skandinavisk i formen *elskov*. Endelig fandtes det højtidelige ord *sjafni*, der er et poetisk udtryk for kærlighed brugt i skjaldedekvad.

Kærlighed kan forstås på mange måder, lige fra den "kødelige" kærlighed, som vi normalt kalder sex, til det lidt udefinerlige begreb, næstekærlighed. Et fælles træk er dog, at det handler om at kunne lide, holde af og være knyttet til nogen eller noget. På oldnordisk kan man ligefrem betegne familie og venner med ordet "*frænder*," hvis egentlige betydning er: "dem, man elsker," dem, man holder af.

Man kommer dog nok ikke uden om, at kærlighed i første omgang er afledt af forplantningen og at denne tilknytning skal sikre afkommet, slægten og stammens overlevelse. Derfor er det heller ikke underligt, at området i første omgang hører ind under den gudefamilie, der tage sig af frugtbarheden, Vanerne. I særdeleshed bliver Freja af mange opfattet som kærlighedsgudinden. Det er ikke helt forkert i det Snorre fortæller om Freja, at "*Hun fandt behag i Elskovssang, og hende er det godt at anraabe for Elskov.*" Et andet sted kalder han hende ligefrem den grådfagre gudinde og elskovsgudinden.

I midlertid har Freja mange andre karakteristika. Hun er sejdens gudinde og krig-gudinde i det omfang, at hun hver dag vælger den halve val og Odin den anden halve. Samtidig findes der en række andre gudinder, der har at gøre med kærlighed og ægteskab men mere om det senere.

Gudinden Freja optræder i flere eddadigte

i relation til hendes rolle som gudinde for kærlighed. Særligt Lokasenna, Hyndlaljod og Trymskvida. Det er efter al sandsynlighed også hendes skikkelse, der skjuler sig bag kenningen Menglöd i Fjølsvinsmål. Også Vølvens Spådom nævner hende med kenningen Ods Mø. Det er dog næppe sandsynligt, at det er Freja, der hentydes til i samme digt med navnene Gullveig og Heid. Der er formodentlig ikke engang tale om personer, men om omskrivninger af begreber, der knytter sig til krigens oprindelse og har i øvrigt intet at gøre med kærlighed. (*Læs i Valravnen nr. 18 om Krigen mellem Aser og Vaner*)

Snorre skriver om Freja, at hun er den ypperste af Asynjerne; hun ejer det Bo i Himlen, som hedder Folkvang, og Hendes Sal kaldes Sessrumnir, den er stor og skøn. Naar hun kører, ager hun siddende i en Vogn med to Katte spændt for. Hun er bedst for Mænd at paakalde. Af hendes Navn kommer den Hæderstitel, som fornemme Koner benævnes med: Fruer.

Ordet Sessrumnir betyder sædesrummeren dvs huset med de mange sæder. Det hentyder formodentlig til hendes rolle som døds-gudinde. Udover halvdelen af de, der dør på valen, kommer også kvinder til Freja.

For uden sin kattetrukne vogn har hun i lighed med sin bror Frej en galt "Hildesvinet" at ride på. Hvor Hildesvinet der betyder "kampsvin" formodentlig har mere at gøre med hendes rolle som krigsgudinde, synes kattevognen mere at stå i forbindelse med hendes rolle som kærlighedsgudinde da katte har ry for at være kæle dyr. Snorre kalder hende ligefrem *hankattenes ejer*.

Den af hendes attributter, der har mest med kærlighed at gøre, er nok halssmykket Brisingamen. Det er sammensat af ordene "brisingr" og "gaman". Brising betyder ild. Man har det stadig i moderne svensk i formen "brasan" der betyder bål eller kamin-ild. Ordet brise, i betydningen vind, er formodentlig også afledt af ordet brisingr. Gaman findes også i lidt højtideligt gammeldags dansk og betyder noget i retning af morskab, glæde og vellyst. I visse tilfælde kan det endda betyde kærlighed, som i ordet *Gamanþingr* der betyder elskovsmøde. Brisingamen kan altså oversættes med brændende vellyst, hvilket man må sige, er et passende navn til kærlighedsgudindens halssmykke.

Snorre fortæller også "at hun ægtede den Mand, som hed Óðr, men at han rejste langt bort, og Freyja græder derover, hendes Tårer er det røde Guld." Denne Óðr nævnes ikke siden som andet end den mand, der havde Freja til kone. Dog er det muligvis ham, der optræder i skikkelsen Svipdag i Fjølsvinsmål. Der er spekuleret en del over, om det mon var Odin. Allerede i middelalderen har der været en tendens til at se Óðr og Óðinn som en og samme person. Rent etymologisk har de to ord samme oprindelse. Ordet "óðr" har mange betydninger fks følgende: sind, tanke, oprørt sindsstemning (wut på tysk), stærk lyst og digtning. Det kan

også betyde ør, gal, afsindig, ivrig, hastig eller heftig. Odin (Óðinn) menes at komme af sammensætningen Óð-vin. Vin kan betyde tre ting nemlig græs, vin og ven. Formodentlig er det den sidste betydning der aktuel og Odin betyder altså "ven af den oprørte sindsstemning" (wut). Så er spørgsmålet om Frejas husbond Óðr har den samme betydning, men her er der en anden, nemlig "stærk lyst", der nok er mere relevant.

Man kan stille det spørgsmål, hvad det betyder, at Óðr rejser langt bort. Måske handler der om, at den "heftige" kærlighed i forelskelsen ofte kun varer kort, hvorefter den "stærke lyst" bliver borte. Måske skal man tænke på, at det ikke behøver at være mere end hvad det giver sig ud for at være, nemlig det ikke ukendte begreb, kærestesorg, og den tendens kvinder har til at have let til tårer. Kærestesorg oplever de fleste mennesker på et eller andet tidspunkt og det kan vel siges at være tæt forbundet med kærligheden eller nærmere fraværet af den. Man behøver heller ikke se det som noget negativt, at Freja græder tårer over Óðr. Tårerne siges at være guld og indikerer dermed en værdi i sig selv. Det skal derfor ses som et udtryk for sorg over den tabte hjerteforbindelse mellem Freja og Óðr og dermed en måde at komme sig over sorgen. Freja sidder fks ikke passivt og ser til medens Óðr forsvinder. Snorre fortæller, at hun fik sine mange navne, da hun rejste rundt i verden og ledte efter den bortløbne Óðr. I den forbindelse kan man tænke på, at der på oldnordisk findes et begreb der hedder "fuþflógi". Ordret betyder det "kussflygter" og betegner en brudgom, der flygter fra sit bryllup.

Det er oplagt at trække paralleller mellem historien om Freja og Óðr til lignende myter i middelhavslændenes mytologier. Fks Isis, der søger over Atis eller Afrodite, der søger over Adonis. I lighed med disse er hun ikke underordnet eller domineret af nogen mandlig gud. Tværtimod har hun magten over sin egen person og navnlig sin seksualitet. Også det at hendes vogn trækkes af katte giver hende en vis lighed med den frygiske modergudinde Kybele. Derfor har visse forskere, i tidligere tider ment, at der var tale om et lån optaget gennem påvirkning fra fks romeriget. Der er dog ikke nogen etymologisk forbindelse mellem det oldnordiske Óðr og Atis eller Adonis som man måske kunne tro. Temaet findes også i kulturer, som ikke har haft kontakt med de mellemøstlige mytologier, så det er langt mere nærliggende at se det som et udtryk for det samme universelle fænomen.

Det er nærliggende at søge en belysning af forholdet mellem Freja og Óðr i eddadiget Fjølsvinsmål. En person, der først kalder sig Vindkold og siden, da han giver sig til kende, kalder sig Svipdag, opsøger en mø ved navn Menglöd, hvorefter det viser sig, at de to er skæbnebestemt for hinanden.

Menglöd kommer af ordene "men" der betyder halssmykke eller halsring og i flertal kan betyde smykker og skatte. Glöd kom-

mer af *gláðar* der betyder skinnende, klar og lys, men kan også betyde glad blid og venlig. Menglöd oversættes sædvanligvis som *den halssmykke skinnende*. Her hentydes efter al sandsynlighed til Frejas halssmykke, Brisingammen. Også det faktum, at en del gudinder siden samles om Menglöd på Lyfjabjerget, taler for, at Menglöd er en gudinde.

Svipdag er sammen sat af ordene "svipr" og "dag". Svipr er et ord med mange betydninger fks handlekraftig, virksom, energisk, strid, glimt, kort stund, øjeblik. Dagr er det samme som dag på nutids-skandinaviske. "Dag" kan dog bruges som mandsnavn og er i følge Snorre også et gudenavn.

Det med den korte stund, eller øjeblikket kan sagtens henvise til den korte stund, hvor Freja og Óðr er sammen. Desuden er der et betydningssammenfald mellem ordene "óðr" og "svipr" i betydningen energisk/ivrig. Der er ingen tvivl om, at de, der har hørt historien, har været opmærksom på alle de forskellige bibetydninger, ord som "óðr" og "svipr" har på oldnordisk. Derfor er det også sandsynligt at Svipdag er identisk med Óðr.

Hvis det er tilfældet, kan han ikke være identisk med Odin, for Odin optræder også i Fjølsvinsmål, i skikkelse af den Fjølsvið, der svarer på Vindkolds spørgsmål og til sidst lukker Svipdag ind til Menglöd. Fjølsvið betyder i øvrigt den mangtvidende eller den troldkyndige og er en kenning for Odin. Også hvis ikke der havde været tale om en Odins kenning, ville man af sammenhængen kunne se, at der er tale om Odin. Han fortæller nemlig, at han selv har dannet gærdet *Gastropnir* af *Ler-Brimirs* Lemmer, hvilket antagelig er gærdet omkring Midgård som Odin dannede af jætten Ymers (Ler-Brimirs) øjnubryn.

Størstedelen af Fjølsvinsmål er en udspørgen og svar, i lighed med en lang række andre eddadigte som fks Vaftrþunersmål. Gennemgående for spørgsmålene er dog, at de handler om noget, der er farligt. Også indledningen til Fjølsvinsmål, den såkaldte Gróagald, handler om, at Svipdag opsøger sin afdøde mor for at få galdret en beskyttelsesformular.

Bjerget, hvor Menglöd sidder, er Lyfjabjerg. Lyf betyder lægemiddel og trolddomsmiddel. Det er bemærkelsesværdigt, at der på oldnordisk ikke er den store forskel på lægedom og trolddom. Som nævnt ligger betydningen af Fjølsvið også deropad og det bliver interessant, når man tænker på, at Freja også er Sejdens (trolddommens) Gudinde.

Lyfja betyder helbredelse, men kan også have betydningen af at gøre én godt i alderdommen. Alle de gudinder der sidder sammen har alle karakteren af noget godt eller helbredelse. Hlif (*liv*), Hliffursa (*værnejätte*), Tjodvarta (*menneskebeskytteren*), Bjárt (*lysende*) og Blid (*mild*), Blidr (*blid*) og Frid (*fred*) og lægedommens gudinde Ejr. Det er interessant i den forbindelse, at den uheldsvangre stemning, der ligger gemmen størstedelen af Fjølsvinsmål, bliver brudt i det

Fortsettes side 14...

Asatro og kærlighed

fortsat...

fald de to første historier. For at undgå, at kærligheden falder i hænderne på jætterne, må én af aserne, idet ene tilfælde Loke og i det andet tilfælde både Tor og Loke, overskride kønsbarrieren. I Prymskviða må den noget homofobiske Tor klæde sig ud som Freja og holde bryllup med jætten Trym og den ikke spor homofobiske Loke følger ham, klædt ud som brudepig. Historien er holdt i en underholdende stil, der skiftevis er morsom og cliffhanger, hvor Tor flere gange er lige er ved at afsløre sig selv. Underliggende lurer hele tiden spørgsmålet om, hvorvidt Tor når at få fundet sin hammer, inden han skal i brudesengen med Trym og det deraf følgende tab af mandighed. Et tab der er langt værre, end da han sad i handskens tomme og bævede for Skrymer. Da Tor til sidst endelig får sin hammer igen, slutter det hele i noget, der kan betegnes som en voldsorgasme, hvor han dræber alle jætterne.

I Snorres historie om bygmesteren, går Loke langt længere, end hvad Tor nogensinde ville have vovet. Ikke bare overskrider Loke barrieren mellem de to køn, men også mellem dyr og menneske ved at forvandle sig til en hoppe. Han har endda sex med bygmesterens hingst, hvorefter han bliver drægtig og gennemlever moderskabet. Der kan dog ikke komme helt normalt afkom ud af en sådan historie, og han føder en ottebenet hest som han giver til Odin.

Jætten dør også i dette tilfælde, fordi han splintres i sin jættevrede, da det går op for ham, at hans byggeprojekt ikke kan holde tidsrammen.

Historien fortælles helt nøgternt og fordomsfrit, men uden den morskab der gør sig gældende i Prymskviða. En anden forskel på de to historier er, at hvor Tor i Prymskviða får genoprettet status quo, i og med han får sin hammer igen og redder Freja fra et skrækeligt tvangsægteskab, så opnår Aserne i bygmesterhistorien nye fordele. Dels får de en næsten færdig mur omkring Asgård og dels får Odin hesten Sleipner. Hesten er i øvrigt et frugtbarhedssymbol, der i forskellige andre norrøne tekster er forbundet med Frejas bror Frej. Også hestens lem optræder som frugtbarhedssymbol i historien om Völse, endda med en kvindelig kultforretter.

Ofte er asatroen blevet opfattet som en macho-religion. Tidlige forskere har haft svært ved at tilskrive kønsoverskridelsen i fks Prymskviða andet end bare underholdningsværdien eller måske direkte mangel på respekt over for de gamle guder. Hvad disse forskere imidlertid gjorde, var at læse deres

egne seksuelle fordomme ind i det historiske materiale. Når de fks kunne læse hos Tacitus, at Germanerne dømte sådanne der havde vanæret sin krop til at blive sænket i moser og holdt nede af fletværk, så har de opfattet ordet vanære med deres egen tids idealer.

For Tacitus betød vanære imidlertid noget andet, nemlig fejhed i krig. Begrebet homoseksualitet fandtes ikke i det gamle Rom, hvor alle var mere eller mindre biseksuelle. Det er ganske rigtigt, at der i romernes opfattelse lå en statusforskel i, om man var henholdsvis den passive kvinde eller den aktive mand i forholdet, men der lå ikke nogen direkte fordømmelse, som den der kom til med kristendommen. Selv Julius Cæsar havde i sine unge dage haft et forhold til kongen af Bethynien, hvor Cæsar var den passive. Derfor blev han drilagtigt af sine legionærer besunget som "dromning af Bethynien". Selv om han ikke selv var så begejstret for den titel, synes det ikke at have sat nogen plet på hans værdighed som feltherre.

Det er ikke givet, at vore germanske forfædre i fuldt omfang delte det romerske syn på biseksualitet. Alligevel skal man ikke tro, at kønsrollerne var lige så klart defineret, som i slutningen af 1800tallet. Der er nemlig sket det inden for de seneste 10-15 år at DNA tekniken er blevet forbedret så meget at arkæologerne nu har kunnet registrere det fænomen, at en række grave fra jernalder og vikingetid tilsyneladende har et kønsoverskridende indhold. Disse grave rummer mænd, gravlagt i kvindetøj og, hvad der ellers opfattes som typiske feminine gravgaver, ligeledes er kvinder i visse tilfælde blevet forsynet med våben til deres dødsrejse.

Nu kan der være mange årsager til dette fænomen, men det illustrerer, at holdningen til køn og seksualitet er kulturbestemt. Således findes der i Indien en tredje kønskategori, hijra, der har eksisteret i mere end 1000 år. Ordet kan bedst oversættes til eunuk eller interseksuel. Hijraerne tilbyder modergudinden Bahuchara Mata. Det er mænd, som bliver hijraer. Mænd, der ikke passer ind i den traditionelle, patriarkalske samfundsopbygning. Hijraerne klæder sig som kvinder, opfører sig som kvinder og kastreres. De optræder bl.a. ved drengebørns fødsler og til bryllupper. De opfylder en rolle, som er hverken kvindens eller mandens, en alternativ kønskategori.

Hijraerne havde en parallel i det gamle Rom ved Kybeles præsteskab. De, der blev indviet til modergudinden Kybele, blev ligeledes kastreret under en ceremoni, hvor de løb gennem byen og kastede sit afskårne lem ind i et tilfældigt hus. Beboere i huset var så forpligtet til at betale for den til Kybele indviedes, stola (romerske kvinde dragt). Efter som Kybelekulten kom fra Asien, er det ikke usandsynligt, at der er tale om den samme religiøse tradition som Indiens hijra.

Selv om Frejas kattevogn har sin modsvarighed i Kybeles vogn, der blev trukket af løver, er det dog umuligt at fastslå, om en lignende adfærd har gjort sig gældende for hengivne

tilbedere af Freja inden for det germanske område i jernalderen.

Blandt det arkæologiske materiale er der ikke en entydig fordeling mellem kvinder begravet med våben og mænd begravet i linsærk og skålbroscher. På nogle lokaliteter dominere den ene form og andre steder den anden. Det skal dog fastslås, at disse køns-overskridende grave udgør en lille minoritet af det samlede materiale, men deres blotte eksistens er bemærkelsesværdig.

I de mytologiske skrifter er det mænd, der overskrider barrieren til den kvindelige sfære, der er i overtal, i forhold til det omvendte. Måske skyldes det, at de mandlige guder er mere fremtrædende i det overleverede kilde-materiale. Historien om Skade der iføre sig hærklæder og påføre aserne krig er imidlertid et eksempel på, at også kvinder overskrider grænserne for kønsroller.

Hos Saxo er det nærmest omvendt. Han havde som kriger ikke meget til overs for kvindagtige mænd. Til gengæld skriver han meget om skjoldmøer, som i det følgende citat fra hans Danmarks Krønike: "Der gaves i fordums Dage blandt Danskerne, Kvinder, som omdannede deres kvindelige Skjønhed til mandigt Væsen og anvendte næsten al deres Tid paa krigerske Idrætter. De hadede nemlig al Slags vellystige Leve-maade og hærdede stadig Legeme og Sjæl ved Udholdenhed og Anstrengelse, og idet de gav Afkald paa al kvindelig Svagheds Blødgagtighed, tvang de Kvindesjælen til at lægge sig efter mandlig Grumhed og lagde saa ivrig Vind paa Krigsvæsenet, at man kunde fristes til at tro, de ikke længer var Kvinder. Det var især saadanne, som havde stærke Sjæle eller udmærkede sig ved slanke, høje Legemer, der plejede at slaa ind på det Liv. Som om de glemte de Kaar, de var fødte i, og foretrak Barskhed for kjæle Ord, bød de Kamp i Steden for Kjærtægn, tørstede efter Blod og ikke efter Kys, lagde sig hellere efter Krigens end Kjærlighedens Idrætter og krystede Spyd i de Hænder, de kunde have brugt ved Væven, tænkte ikke paa Brudesengen, men paa Døden, og angreb med hvasse Vaaben de Mænd, som de kunde have frydet med deres Skjønhed."

Man kunne let få det indtryk, at kvinden var den passive og manden eller den mandhaftige kvinde den aktive. Som vi så i historierne om, hvordan jætterne forsøger at få fat i Freja, er det hende, der er den passive og enten Loke eller Tor der må handle aktivt for at redde hende. Det er dog kun tilsyneladende, for det er netop Frejas selvstændige nægtelse af at indgå ægteskab med Trym, der gør, at Tor og Loke må tage af sted til brylluppet. Som der står i digtet:

13. Da blev Freyja fnyssende vred,
saa Asernes Sal under dem skjalv,
paa Brystet hoppede Brisingsmykket:
"Du maatte finde mig mand-glubende,
om jeg tog med dig til Jätunheim"

Freja har i øvrigt selv et aspekt af at være

skjoldmø i sin funktion som krigsgudinde, og det er heller ikke i alle historier, at Freja er lige passiv.

I Olaf Trygvessons Saga findes der en passage, der fortæller om Brisingamens tilblivelse. *Freja var engang Odins elskerinde. Hun boede i en stue, som ingen kunne komme ind i, mod hendes vilje. En dag gik Freja en tur og mødte fire dværge. De var meget kunstfærdige og netop nu var de i gang med at lave et smukt halssmykke. Freja kunne godt tænke sig det smykke og lovede dværgene guld og sølv, men intet af dette ønskede dværgene! Hver af de fire dværge ville sælge sin part, hvis Freja til gengæld lå en nat med dem hver. Dette gik Freja med til og efter fire nætter fik hun smykket.*

Loke fik nys om, hvad der var sket, og fortalte det straks til Odin. Odin befalede da Loke at få fat i halssmykket, og han skulle ikke komme tilbage, før han havde det. Det var en svær opgave for Loke var kommet på. Hvordan skulle han komme ind i Frejas stue mod hende vilje og stjæle smykket? Loke forvandlede sig til en flue, hvorpå han prøvede at komme ind gennem nøglehuller og sprækker. Efter lang tids søgen fandt han et hul i taget, hvorigennem han kunne komme ind. Da han kom ind, så han, at Freja lå i sin seng og sov. Hun havde halssmykket på og låsen vendte nedad. Loke forvandlede sig til en loppe og bed Freja, så hun vendte sig. Derpå åbnede han låsen og gik ud af døren. Denne historie fortæller den vigtige pointe, at Freja selv bestemmer, hvem hun vil lukke ind. Det vil sige, at hun kun kan elske den, hun selv vil elske, eller med andre ord, at kærligheden ikke kan påtvinges.

Der ligger også det forhold, at Freja rent faktisk betaler for Brisingamen, ved at dele ud af sin kærlighed til dværgene. Det kunne godt ligne prostitution og det er sikkert heller ikke tilfældigt, at stykket netop findes i Olaf Trygvessons Saga, der som bekendt var kristen og havde en pointe med at sværte de hedenske guder til. Imidlertid er det måske ikke så meget en tilsværtning, som det lyder, eller som forfatteren til Olaf Trygvessons Saga måske har tænkt. Brisingamen er i sig selv et symbol på kærligheden, hvilket så betyder, at kærlighed bliver betalt med kærlighed.

Der er dog ingen tvivl om, at Frejas natur som kærlighedsgudinde har givet de kristne skribenter ammunition til en smædekampagne, som da Hjalti Skeggjason på Altinget i 999 ifølge Aris Islændingebók anklagede Freja for at være en tæve, hvilket han i øvrigt blev landsforvist for at sige.

Selv om Freja i Prymskviða slår fast, at hun ikke røder efter hvem som helst, findes beskyldningerne mod hende også i flere Edda digte. I smædedigtet Lokasenna, hvor Loke giver los for sin jættenatur og får lejlighed til at tegne et vrangbillede af Guderne, lader han heller ikke Freja gå fri. Han beskylder Freja for seksuel promiskuitet og endda for incest med sin egen bror.

Også i Hyndlaljóð bliver der rettet beskyld-

ninger af samme art mod Freja. I slutningen af digtet siger Gygen Hyndla til Freja, som har udfrittet hende om forskellige slægtsforhold:

47. Du løb efter Od lysthungrig,
selv lod du flere din Særk lette;
lysten, du Tøjte, løber om Natten
som med Bukke brunstig Ged!

Man kan spekulere på, om denne karakterstik af Freja er noget der er tilføjet digtene af kristne skribenter, men det er det ikke nødvendigvis. De, der fremfører beskyldningerne er i et eller andet omfang gudernes fjender og der er ingen tvivl om, at meningen er at bagvaske. Man må huske at i asatroen er det ikke så meget et spørgsmål om, hvorvidt det man gør er umoralsk, men hvem man holder med. Hvis man holder med Freja, hvad man antagelig gør som asatroende, kan det da godt være, at hun gik i seng med dværgene for at få Brisingammen, men hun sløser ikke sin kærlighed bort på fks Trym.

At guders og menneskers fjender lægger Freja alt muligt til last, siger mere om dem, som der står i Havamål:

93. Ubilligt laste
bør intet menneske
andres Elskovslust;
tit daares forstandig,
mens Stympen ej daares
af sollyse Syn.

Frejas bror, Frej, har også sine problemer med kærligheden. Som det mandlige modstykke til Freja er han ikke bare gud for frugtbarheden, men råder også for mandens vej til kærlighed. Selv kender han den godt, længslen efter jættedatteren Gerd. Det endda på trods af, at Gerd i første omgang ikke vil have ham. Han tilhører jo aserne - jætternes fjender. Han beder derfor sin skosvend om at arrangere ægteskabet. Skirner får efter meget møje og besvær gemmentvunget det, ved at true Gerd et kærlighedsløst liv, hvis hun ikke gør det.

Ved første øjekast virker det ikke sympatisk, at Gerd bliver truet til at gifte sig med én, hun ikke vil have. Her skal man dog tænke på, at her ikke er tale om eksempler til efterfølgelse, men at Frej er kærlighedsguden og at det, Gerd ikke ønsker, er kærligheden selv og som Frej giver hende uden beregning. Ja han mister endda sit sværd.

Sjåfn

Det er ikke kun Freja, der er gudinde for kærlighed. Snorre skriver om den ellers ikke meget omtalte gudinde Sjåfn følgende: "Den syvende er Sjåfn, hun beflitter sig meget paa at vende Menneskers Sind til Elskov, baade Kvinders og Karles. Efter hendes Navn kaldes Elskoven Sjafni."

Sjåfn har tydeligvis en helt specifik funktion, nemlig det, at hun arbejder på at gøre mennesker forelskede i hinanden. Hun kan måske ender en vis ret kaldes gudinde for for-

elskelse. Sjåfn kan derfor ses som en nordisk modsvarighed til den romerske Amor.

Lofn

En anden gudinde på området er Lofn. Snorre skriver om hende: *"Den ottende er Lofn, hun er saa mild og god at paakalde, at hun faar Lov af Alfader eller Frigg til at føre Mennesker til Samliv, Kvinder og Karle, selv om det før var bandlyst eller forbudt. Derfor er Ordet 'Lov' dannet efter hendes Navn, og det siges, at hun er meget 'lovet' blandt Mennesker."*

Lofn har tydeligvis et andet specialområde. Det er ikke kun i vore dages muslimske samfund at tvangsægteskaber har været et problem. Det er et gennemgående tema i de islandske sagaer, særligt hvor de omhandler norske forhold og i skandinaviske folkeeventyr fra middelalderen. Magthavende familier i hele verden har ofte anvendt sine børns giftemål i et forsøg på at skaffe sig strategiske alliancer. Et eksempel fra danske middelalder digtning er sagnet om Hagbard og Signe, hvor de to elskende ikke kan få hinanden, fordi Hagbard ikke passer ind i kong Sigers magtpolitik. Kærligheden viser sig dog at være så stor imellem dem at de frivilligt går i døden sammen. Ellers er det et velkendt tema i litteraturen. Shakespeares Romeo og Julie er oplagt eksempel.

Det har man også gjort i Arabien på profeten Muhammeds tid. Da det tilfældigvis var noget, Muhammed praktiserede som magthaver i Medina, er det gået hen og blevet en del af muslimsk praksis, men oprindeligt var det kun tiltænkt de herskende klasser.

Asatroen håndterer dette på en anden måde end Islam, netop ved at anerkende, at der er et problem. Derfor har asatroen sin egen gudinde Lofn, der giver lov til at føre elskende til samliv, selv om det før var bandlyst.

Vår

Vår er en gudinde, hvorom Snorre skriver: *"Den niende er Vår, hun hører efter de Eder og Aftaler, som træffes mellem Kvinder og Karle; derfor kaldes disse Udsagn Vårs Maal. Hun straffer ogsaa Ordbryderne."*

Vår er tydeligvis bryllupsgudinden. Det er nok heller ikke helt tilfældigt, at Vår betyder forår, den tid på året, hvor alting grønnes og springer ud. Våren er også den tid, hvor de fleste af husdyrene kommer i brunst.

Den gamle danske betegnelse for måneden maj var Vårmand. Det var en måned, hvor særligt mange brylluper blev holdt og almuen havde ligefrem en fest, der gik ud på at udnævne et majbrudepar. Nogle steder var det majbrudeparret, der havde sex på markerne, andre steder var de en slags "Kirsten Gifttekniv," der satte de drenge og piger sammen, de syntes skulle være kærester.

Gudinden Vår skal ikke forveksles med gudinden Vør der har visdom som sit speciale.

Hlin

Kærlighed i form af medfølelse er i den nor-

diske mytologi repræsenteret ved gudinden Hlin. Snorre skriver om hende: *"Den tolvte er Hlin, som er sat til at beskytte dem, Frigg vil redde af en eller anden Fare. Derfor siger man, at den, som udfris, lindres."*

Den moderne kristendom vil gerne give det udseende af, at medfølelse ikke havde eksisteret, hvis ikke det havde været for det Ny Testaments fortælling om den barmhjertige Samaritaner. Imidlertid har mennesket en iboende medfølelse, der intet har at gøre med kristendommen og slet ikke den oprindelige kristendom.

Der findes adskillige eksempler fra den norrøne sagalitteratur, hvor folk tager det helt naturligt at hjælpe andre, der er i nød. Saxo har endda en fortælling om sagnhelten Stærkodder, der kan ses som en ironisk kommentar til Samaritanerhistorien. Den går ud på, at Stærkodder ligger hårdt såret efter en kamp mod 9 bersærkere. Der er ikke ende på, hvor mange der kommer for at tilbyde sin hjælp. Stærkodder afslår imidlertid hjælp fra alle, indtil der kommer en bonde, der ernærer sig ved ærligt arbejde. Ham vil Stærkodder gerne hjælpes af.

Historien illustrerer at det at ville hjælpe er en naturlig ting, som man ikke behøver moralske pegefinger for at gøre. Stærkodder (eller måske Saxo.) har en anden pointe som han syntes, var vigtigere at pege fingre af. Medfølelse eller barmhjertig er heller ikke ukendt for asatroens store visdomsdigt Havamål. I vers 52 siger Odin følgende:

*Ingen giver for yppige Gaver,
tit hoster man Lov for lidt.*

*For et halvt Brød og en hældende Skaal
fik jeg mig en Fælle.*

Balders død

I historien om Balders død finder man nogle af den nordiske mytologis eksempler på de mere altruistiske sider af begrebet kærlighed.

Kærligheden i historien repræsenteres af gudinderne Frigg og Nanna. Frigg i form af moderen og hendes sorg over tabet af en søn. Friggs kærlighed giver sig udslag i, at hun går gennem hele verden for at bede alle ting om ikke at skade Balder. Siden hen går gennem hele verden for at bede alle ting om at græde Balder af Hel. Læg mærke til, at ligesom med Freja, spiller gråden en vigtig rolle som forløsning for tabet af en elsket.

Frigg beder også Hermod påtage sig den farefulde tur til Hel for at få Balder tilbage. Frigg spørger oven i købet *"hvem af Aserne der vilde vinde hendes Kærlighed ved at ride hen ad Helvejen og byde Hel en Løsesum"*

Frigg repræsenterer her den opofrende kærlighed, forældre føler for deres børn.

Nanna Nepsdatter er Balders hustru. Da hun så Balder blive lagt på ligbålet, sank hun om af Sorg og døde, hvorefter hun blev brændt sammen med sin døde mand. Enkebrænding virker måske lidt fremmed for modern emanciperede kvinder, men som nævnt i forbindelse med historien om Hagbard og Sig-

ne, er her tale om et romantisk ideal om den altopofrende kærlighed. Historien om Hagbard og Signe viser i øvrigt, at idealet ikke er kønsspecifikt. Det er også værd at notere sig at Nanna døde af sorg og ikke blev tvunget til at lade sig brænde, for at familien kunne få fingre i hendes medgift sådan som arrogante imperialistiske vesterlændinge påstår om den enkebrænding, der tidligere praktiseredes i Indien. Hinduernes enkebrænding har rod i det samme romantiske ideal som man finder hos Nanna i historien om Balders balfærd.

Historien om Balders død fortæller også, hvor vigtigt det er med sammenholdet og kærligheden inden for ætten. Netop ved at Høder slår sin broder Balder ihjel, bereder han vejen til Ragnarok - Verdens undergang. Netop af den årsag, kan drabet ikke hævnnes, da det betyder, at en broder så vil komme til at slå en broder ihjel. Derfor må Odin ud og hente en helt udenforstående, for at retfærdigheden kan ske fyldest.

Tidligere har forskere og lægfolk haft en tendens til at ville blande Jesus og Balder sammen. De to har imidlertid intet med hinanden at gøre og er væsensforskellige af natur. Balder er den ultimative helt. Den elskede søn, der repræsenterer ættens og stammens fremtid. Balder repræsenterer det smukke og det gode. Han er den mildeste af Aserne og den, der taler skønne. Alle elsker Balder. Da Skade Tjazesdatter skulle vælge sig en mand blandt Aserne, var det Balder hun ønskede, men forregnede sig, da hun troede at alt ved Balder var smukt, hvorfor også hans fødder måtte være det.

Hvad der er det gode og skønne er imidlertid ikke det samme i alle kulturer og til forskellige tider. Det har imidlertid ikke den store betydning, fordi Balder repræsenterer det som nu tilhøreren og fortælleren opfatter som det gode og skønne.

Historiens pointe er netop som Hel siger, da Hermod beder hende om at få Balder med sig hjem: *"Nu skal det vise sig, om Balder er så elsket som det siges."* Det gør det så ikke, da Hel forlanger, at alle ting i verden skal græde for Balder, før hun vil lade ham gå - *"Gráta Baldri ór Helju"* - græde Balder af Hel, så er der mindst én, nemlig jættekvinden Tökk (alias Loke) der ikke vil. Tökk betyder i øvrigt taknemmelighed. Formodentlig over, at Balder er, hvor han er. Det kunne være en måde at sige på, at alt er relativt og den store verdens forbrødring en umulighed.

Det eneste, vi mennesker kan gøre ved det, er at søge forløsning ved at græde for Balder.

Kilder :

Jonathan Kirsch - *"God Against the Gods."*

Allan A. Lund - *"I seng med Romerne"*

Johannes Døberens bog.

Snorre Sturlusson - *Edda*

Britt-Marie Näsström - *Frejas funktioner; en spejling af den ideelle kvinde*